

CZU: 378:782.91

PARTICULARITĂȚILE PEDAGOGICE ALE FORMĂRII ORIENTĂRILOR VALORICE LA STUDENȚII PRIN ARTA COREGRAFICĂ

Maia DOHOTARU

Universitatea de Stat din Moldova

În articol este abordată problema privind formarea orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică din diferite perspective: general-pedagogică, teleologică și metodologică. În plan general-pedagogic, formarea orientărilor valorice se analizează din perspectiva educației umaniste, în plan teleologic – din perspectiva finalităților educaționale, în plan metodologic – din perspectiva noilor educații și strategiilor educaționale: de formare a conștiinței, de organizare a acțiunii educative, de stimulare.

Cuvinte-cheie: *axiologie, orientări axiologice, artă coregrafică, valori estetice, atitudini, noile educații, strategii educative, orientări estetice.*

THE PEDAGOGICAL PARTICULARITIES OF THE VALUATION OF VALID ORIENTATIONS IN STUDENTS BY COREGRAPHIC ART

The article deals with the problem of forming value orientations for students through choreographic art from different perspectives: general-pedagogical, teleological and methodological. In the general pedagogy, the formation of value orientations is analyzed from the perspective of humanistic education, from a teleological point of view – from the perspective of the educational endings, from a methodological point of view from the perspective of the new educational and educational strategies: formation of the consciousness of organizing the educational, stimulating action.

Keywords: *axiology, axiological orientations, choreographic art, aesthetic values, attitudes, new education, educational strategies, aesthetic orientations.*

Introducere

Pe parcursul său, istoria omenirii întotdeauna s-a ghidat de anumite sisteme de valori, fapt care aducea speranța pentru rezolvarea problemelor societății. Lumea contemporană prin reprezentanții săi de seamă și-a formulat opinia pentru următoarele valori: pacea planetară și cooperarea; echilibrul ecologic; prosperitatea economică; interculturalitatea sau colaborarea poliaspectuală între toate țările și popoarele lumii, între etnii și popoare, instituții culturale, științifice, de cult, sportive, artistice etc. Ca principiu de coexistență pașnică și condiție a progresului în toate domeniile, se impun: schimbarea pozitivă și dezvoltarea; tehnologii avansate și progresul social tehnico-științific, intercultural etc.; libertatea și inviolabilitatea mass-media; democrația; conștiința demografică și sanitară; conștientizarea unității lumii și a omenirii... [1, p.14].

Multitudinea, diversitatea acestor valori constituie sistemul axiologic pentru lumea contemporană și, în primul rând, pentru educație și instruire.

Este de constatat că în urma perioadelor critice sociale, economice, demografice etc. crește interesul față de problematica valorilor și orientărilor valorice ale personalității în societate, dar și oportunitatea în conștientizarea acestora.

În acest sens, educația, ca valoare umană și ca factor dominant al dezvoltării, prin instituțiile sale transmite elevilor/studenților sistemul de valori acceptate la etapa dată și formează orientările valorice respective ale personalității.

Arta coregrafică – purtătoare de valori

Fiecare gen de artă, reflectând diferite aspecte ale realizității obiective, dispune de legități proprii. De menționat că numai arta coregrafică dispune de mijloace specifice expresive de a reflecta în mod deosebit lumea înconjurătoare.

Dansul, ca orice alt gen de arte, în virtutea particularităților și oportunităților sale, reflectă această linie într-o formă artistică, specificul acestuia fiind că gândurile, sentimentele sunt transmise/exprimate prin mișcări și gesturi.

„Limbajul coregrafic este unul al sentimentelor umane. Dacă cuvântul întotdeauna exprimă un sens, mișcările în dans exprimă ceva numai în combinație, unitate cu alte mișcări” [2, p.7].

Polivalența limbajului coregrafic presupune aplicarea unor demersuri specifice, care reflectă realitatea prin orientări valorice și convenționalitatea practică a imaginii artistice.

Potrivit psihologilor în domeniul artelor, dansul determină interacțiunea emisferelor cerebrale, integrând intuiția și rațiunea. Dansul ca gen/formă de artă are un impact psihologic puternic asupra spectatorilor. Sentimentul confortului psihologic apare la spectatori în situația așa-numitului fenomen de rezonanță, când dansatorii ating o anumită armonie între muzică și mișcare, între chipul artistic și spectatori.

Așadar, arta coregrafică, în general, și dansul, în particular, în calitate de valori artistice, fac parte din sistemul unei sau altei culturi și, în acest sens, sunt purtătoare de anumite valori și orientări valorice, posedând oportunități inepuizabile atât în plan conținutal, cât și în plan procesual (artistic).

Concept și abordare generală a formării orientărilor valorice la studenții coregrafi

Abordarea general pedagogică a formării orientărilor valorice (estetice) la studenții coregrafi poate fi privită din mai multe perspective.

Perspectiva fundamentală, în acest sens, ține de coordonatele concepției umaniste asupra educației. Paradigma educațională umanistă „reproduce la nivelul subsistemului educativ liniamentele fundamentale ale paradigmei socioculturale existențiale, și anume: centrarea pe persoană, pe creșterea, pe evoluția sa” [3].

Din perspectivă umanistă, subiectul trebuie să-și trăiască propriile valori, să le actualizeze în existența sa, găsindu-și întotdeauna drumul într-o situație concretă la care reflectează. N.Sacaliș consideră că rolul educației umaniste este „să reveleze educabilului lumea dreptății, lumea frumosului, lumea binelui și a celorlalte valori cardinale chemate să-l conducă în viață...” [4].

Prin educație are loc deschiderea spre lumea valorilor, iar educația centrată pe valori este ea însăși o valoare [5].

Relația dintre *valoare* și *educație* prezintă o coordonată importantă în structura paradigmei umaniste a educației, în care cunoașterea și valorizarea valorilor este unul dintre demersurile fundamentale ale formării orientărilor axiologice la educabili. Pentru J.Dewey cea mai importantă valoare a educației este „cultura ca model al vieții înseși, ca instrument” [6, p.45].

E.Macavei consideră educația un fenomen social, o activitate complexă care se supune actului apreciativ, ceea ce-i conferă educației semnificație axiologică: „aprecierea valorică are ca obiect rezultatele educației: cultura generală și de specialitate, capacități, atitudini, convingeri, motivația, inteligența, creația și creativitatea, integrarea socială prin profesii și participarea individului la viața social-economică, culturală, politică”. Autoarea pune în evidență caracterul social, caracterizat prin asigurarea „continuității culturii și a civilizației” [7, p.22].

Anume educația umanistă mai accentuat realizează funcția axiologică „formarea-dezvoltarea personalității umane prin intermediul valorilor spirituale acumulate și validate social, în timp și spațiu” [8, p.192].

Educația, în acest sens, își asigură selecția și transmiterea valorilor de la societate la individ. Potrivit teoriei lui E.Spranger, educația presupune trei aspecte: 1) *receptarea valorilor culturii*; 2) *trăirea, vibrarea spiritului subiectiv în contact cu valorile supraindividuale ale spiritului obiectiv*; 3) *crearea valorilor*. Dacă ne referim la scopul educației, pentru E.Spranger acesta este dezlănțuirea în subiect a spiritului normativ, autonom, care acționează ca un imperativ intern și care îndeamnă ființa umană la trăirea și crearea de valori spirituale, ca personalitate. Autorul este preocupat de realizarea, prin educație și „automodelare”, a năzuinței umane spre Bine, Frumos și Adevăr ca valori eterne dincolo de spațiu și timp [9, p.39; 10, p.7].

Teoriile moderne ale educației sugerează ideea re-practicării și re-organizării educației, motivând provocările și realizările vieții contemporane care este în continuă schimbare. În același timp, C.Cucoș sugerează că orice schimbare profundă în educație trebuie să mizeze, în primul rând, pe delimitarea valorilor educaționale dezirabile, iar dimensiunea axiologică a educației să asigure coerența și consistența valorilor fundamentale angajate în realizarea acțiunilor educaționale, a proceselor de învățământ. Educația axiologică este o paradigmă conceptuală care reunește toate aspectele realizării educației în spiritul valorilor autentice. În acest context, autorul identifică cele două planuri ale relaționării valorice a fenomenului educativ-teoretic și practic [11, p.82].

Analizând variate accepțiuni asupra valorilor, putem afirma că valorile specifice educației sunt valorile ce pot fi percepute atât în definirea finalităților, cât și a conținutului educațional. J.Dewey, care a optat pentru valoarea utilității ca premisă, face distincție între *valorile educaționale intrinseci*, ipostazate în conținuturile și programele educaționale, și *valorile educaționale instrumentale*, care sprijină transmiterea valorilor explicite. Cea mai importantă valoare educațională, după J.Dewey, este cultura, pentru că doar ea ne sugerează în mod efectiv întregul proces de creștere a vieții înseși [12, p.237].

În acest context, menționăm că arta, în genere, și arta coregrafiei ca elemente esențiale ale unei culturi, reprezintă un ansamblu de valori artistice și esențiale, care, prin esența lor, sunt și valori educaționale, alături de cele fundamentale (morale, etice etc).

Valorile artei coregrafice, în special, ca și valorile educaționale, în general, se află la baza finalităților educației și „asigură o triplă perspectivă de analiză a acțiunilor declanșate la nivel de sistem și de proces”: 1) perspectiva subiectivă, care implică momentul afectiv și motivațional al activității educaționale; 2) perspectiva obiectivă, necesară pentru realizarea pragmatistă a activității de formare-dezvoltare a personalității; 3) perspectiva transcendențială, care are drept scop depășirea situației actuale existente [13, p.81].

Poziționări metodologice de formare a orientărilor valorice la studenții coregrafi

Acest aspect poate fi analizat din trei perspective: din perspectiva noilor educații, din perspectiva filosofiei educației posmoderne, din perspectiva tehnologică/instrumentală/acțională.

Fără a analiza diferite abordări și sensuri cu referire la *Noile Educații*, deducem din analiza literaturii de specialitate (C.Cucoș, T.Callo, Vl.Guțu, N.Siliștraru, M.Hadîrcă etc.) următoarele postulate:

✓ Formarea orientărilor valorice prin intermediul artelor face parte din conceptul educației prin valori și pentru valori.

✓ Educația prin valori și pentru valori se încadrează în structura *Noilor Educații*, care au apărut ca necesitate de a răspunde problematicii lumii contemporane. Specificul *Noilor Educații* constă în orientarea accentuată asupra unui ansamblu de valori din diferite domenii ale vieții, fiind condiție și o necesitate de asigurare a educației de calitate. În acest context, constatăm că în plan procesual formarea orientărilor valorice la studenți se axează pe strategiile generale ale *Noilor Educații*, dar și pe specificul dimensiunii culturale (aria artei coregrafice).

Pe de altă parte, cadrul procesual al formării orientărilor valorice la studenți este ghidat de filosofia post-modernă a educației, care:

- oferă deschidere sensului vieții umane – *autodesăvârșirea și libertatea*;
- descoperă unitatea triadică a ființei umane – *biologică, intelectuală, spirituală*;
- oferă educației un sistem axiologic, constituit din: *valorile date* omului (natura, cosmosul, universul, capacitatea de devenire întru ființă, capacitatea de a face opțiuni), *valorile create* de om, *valorile fundamentale ale humanitas-ului* (Adevărul, Binele, Frumosul, Dreptatea, Libertatea), *valorile naționale*, *valorile contextuale* fiecărui gen de activitate, *valorile personale*;

- indică calea devenirii sale ca ființă desăvârșită – *cunoașterea și formarea în interacțiune a universului exterior/universului intim vieții* [14, p.17].

Anume această abordare presupune:

- axarea procesului educativ pe cel ce învață;
- aplicarea metodelor active/interactive;
- axarea pe formarea de atitudini;
- axarea pe creativitate și producerea de noi valori și aspecte;
- axarea pe contexte și situații reale de viață;
- axarea pe interconexiunea sistemelor de valori etc.

În raport cu aceste deziderate, în literatura de specialitate sunt abordate și descrise strategiile educative (metode, tehnici, acțiuni etc.).

În acest sens, T.Callo propune o strategie de formare a atitudinilor, care se axează pe un ansamblu de reguli:

- Contactul direct cu obiectul, persoana.
- Interacțiunea cu cei ce dețin o atitudine (observare și modelare).
- Utilizarea experienței sociale asimilate în grupurile formale și informale.
- Acordarea atenției formării atitudinilor printr-o știință apreciată ca una de pregătire sau de fundamentare a opțiunii pentru inițierea și manifestarea unui comportament.
- Luarea în considerare a factorilor psihologici ce influențează formarea atitudinilor.
- Sunt necesare, atât în studierea, cât și în inducerea valorilor sociale, distincțiile dintre acestea și alte concepte conexe. A-i învăța pe elevi anumite norme de conduită specifice nu înseamnă că ei și-au însușit și principii generale în comportamentul profesional, familial și, în general, de zi cu zi.
- A forma cetățeni valoroși ai unei țări înseamnă *nu doar dobândirea de competențe*, ci, poate mai important, asimilarea și cultivarea unui *cod atitudinal* [15, p.185].

VI. Guțu clasifică strategiile educative în trei categorii: *strategii de formare a conștiinței și comportamentului; strategii de organizare a activității/ acțiunilor educative; strategii de stimulare a comportamentului.*

✓ *Strategiile de formare a conștiinței și comportamentului* au un statut dominant în procesul educativ. Ele influențează asupra normelor sociale și asupra formării convingerilor la elevi. Posedarea artei de a convinge permite realizarea diferitelor obiective educative. Convingerile formate stimulează și determină eficiența autoeducației, modelele de comportament.

Sugestii de eficientizare a strategiilor educative orientate la formarea conștiinței elevilor:

- aplicarea sistemică și motivată;
- aplicarea diversității combinațiilor de forme și metode;
- conținutul strategiilor trebuie să fie abordat științific și corelat cu experiența de viață a elevilor și cu contextele vieții;
- realizarea conexiunii dintre componența cognitivă și cea emoțională în cadrul aplicării strategiilor respective;
- startul și finalizarea aplicării strategiei educative trebuie să fie determinate contextual și individual;
- strategiile educative de formare a conștiinței pot fi combinate cu alte tipuri de strategii educative.

✓ *Strategiile de organizare a acțiunii educative* sunt orientate la asigurarea unității conștiinței și a comportamentului. Deoarece acest proces este de lungă durată, rezultatul aplicării acestui tip de strategii este evaluat în timp.

Activitatea practică a elevilor constituie esența acestui tip de strategii educative care, la rândul lor, se constituie din acțiuni și operații specifice. Procesul educativ, în acest sens, include trecerea de la conducerea operațiilor la conducerea acțiunilor și apoi la conducerea activității elevilor. Această strategie presupune repetarea multiplă a unor acțiuni până la formarea unor abilități și obișnuințe ca forme constante de comportament.

Sugestii de eficientizare a strategiilor educative orientate la organizarea activității respective:

- cunoașterea motivelor elevilor pentru participare în acțiunile respective și a atitudinilor acestora față de responsabilitățile și sarcinile înaintate;
- aplicarea strategiei respective în combinație cu metodele de convingere;
- modelele de comportament și exemplele din viață (literatură, istorie) influențează pozitiv participarea în activitățile respective;
- stabilirea gradului de responsabilitate a elevilor pentru realizarea/ nerealizarea însărcinării respective;
- responsabilitatea elevilor crește, dacă sarcina/cerința a fost înaintată de către o persoană cu autoritate;
- luarea în considerare a rolului echipei din care face/fac parte elevul/elevii;
- important ca acțiunile și realizarea sarcinilor să asigure percepția emoțională a rezultatului, dar și a succesului individual.

✓ *Strategiile educative de stimulare* au menirea de a ajuta elevii să conștientizeze propriile calități/valori, dar și neajunsuri; de a stimula un comportament adecvat; de a dezvolta abilitatea de autocontrol. Totodată, ele sunt orientate spre a dezvolta la elevi abilitățile de autoreglare, reflexie, în raport cu aprecierile date din exterior faptelor/acțiunilor proprii.

Sugestii de eficientizare a aplicării strategiilor educative de motivare:

- educarea elevului privind respectarea normelor comportamentale trebuie să se axeze pe dimensiunea pozitivă și nu pe cea negativă (influența fizică sau psihologică);
- crearea climatului pozitiv și a climatului de succes;
- aplicarea în context a laudei, acceptării și a premierii – cheia succesului strategiei respective [16, p.136-138].

R. Solovei argumentează că strategiile de formare axiologică a celor ce învață trebuie aplicată în așa fel, încât să faciliteze:

- crearea situațiilor de motivare a elevului/studentului pentru învățare;
- oportunitățile fiecărui elev/student de a-și valorifica experiența individuală, potențialul intelectual, aptitudinile personale, tipurile de inteligență dominante;
- stimularea capacității de argumentare și de identificare a alternativelor;
- favorizarea accesului la cunoaștere prin forțe proprii;

- stimularea atitudinii reflexive asupra propriilor demersuri de învățare;
- înconjurarea independenței cognitive și a autonomiei în învățare;
- formarea la elevi/studenti a unor atitudini și comportamente corespunzătoare valorilor naționale, democratice și general umane [17, p.23].

Concluzii

Analiza diferitelor abordări și aspecte ale formării orientărilor valorice la studenți ne permite să deducem următoarele particularități și repere teoretice și metodologice ale educației axiologice:

1. Formele de cunoaștere științifică, empirică și artistică aplicate prin interconexiune în procesul de formare a orientărilor valorice la studenți prin intermediul artei coregrafice trebuie să se axeze pe:

- valențele formative ale artei coregrafice;
- prioritizarea și particularitățile cunoașterii artistice;
- procese de percepere, însușire, producere și creare a valorilor artei coregrafice.

2. Stabilirea interconexiunii valori – orientări valorice – atitudini și competențe axiologice permite să stabilim un cadru referențial al finalităților privind formarea orientărilor valorice la studenții coregrafi. Unitatea de referință a finalităților respective o constituie componența axiologică, care rezidă în capacitatea delimitării corecte a valorilor, în cunoașterea, interpretarea și însușirea valorilor, dar și în crearea de noi valori și descoperirea de noi conexiuni în sisteme de valori (în cazul dat – în domeniul artei coregrafice).

3. Esențialul relațiilor „atitudine-comportament”, „atitudine-valoare” ne-a permis să stabilim funcțiile atitudinilor și locul lor în structura finalităților de formare a orientărilor valorice ale studenților, și anume: ca element principal al comportamentelor axiologice/ valorice.

4. Studiarea formării orientărilor valorice ale studenților din perspectiva filosofiei educative posmoderne, ale *Noilor Educații* și ale tehnologiilor educative ne permite să ne axăm pe cele mai valoroase tendințe educative. În acest sens, să formulăm pe plan național și internațional fundamente conceptuale pentru metodologia experimentală de formare a orientărilor valorice la studenți prin arta coregrafică.

Valorile estetice (orientările estetice) fac parte din sistemul valorilor umane, alături de cele morale, profesionale etc. Totodată, valorile estetice se află într-o interconexiune continuă cu celelalte categorii ale valorizării.

În acest context, menționăm că prin arta coregrafică pot fi formate toate categoriile de valori la diferit nivel de manifestare: general umane, profesionale, educaționale etc. *Valorile estetice* au un rol deosebit în formarea profesională a coregrafilor.

Analizând literatura de specialitate privind abordarea axiologică a problemei, am identificat patru noțiuni-cheie: *valori estetice – orientări estetice – atitudini estetice – competențe estetice*.

Pornind de la definiția noțiunii de *valoare*, valoarea estetică prezintă interes prin frumusețea, forma și armonia artistică a operei coregrafice.

Orientarea estetică este nu altceva decât valoarea estetică, conștientizată și trăită, care și presupune o varietate de atitudini estetice/axiologice ale personalității pe dimensiunea artei coregrafice. Aici se disting trei grupuri de orientări estetice ale viitorilor coregrafi:

- 1) *atitudini valorice față de arta coregrafică și valențele ei axiologice* (în baza valorilor general umane cu referire la dimensiunea conținutală și instrumentală);
- 2) *atitudinea valorică față de sine* (în calitate de viitor coregraf), *față de capacitățile creative proprii*;
- 3) *atitudini valorice față de profesia de coregraf* (căutarea sinelui).

În acest context, atitudinile sunt instrumentele valorii estetice, valorile direcționează atitudinile, se exprimă în valori estetice. Valorile estetice sunt niște norme de conduită atitudinală a studentului în procesul de asimilare și creare a operelor coregrafice. În raport cu noțiunea „*orientări estetice*” este nevoie de a fi introdusă și noțiunea „*competență estetică*”, ca dimensiune procesuală/atitudinală de manifestare a orientărilor estetice. De fapt, se încearcă de a extinde lista competențelor profesionale ale viitorilor coregrafi (profesori de coregrafie), prin *competența estetică*, care trebuie privită în unitate cu „*orientarea estetică*”.

Studentul coregraf trebuie să dispună el însuși de competențe estetice, dar trebuie și să poată să le formeze la elevi prin dans. La rândul său, cadrul didactic universitar trebuie să poată forma competențe estetice la viitorii coregrafi.

Referințe:

1. HADÎRCĂ, M.(coord.), PÂSLARU, V., CALLO, T. et.al. *Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare*. Chișinău: IȘE, 2011. 180 p.
2. НИКИТИН, В.Ю. *Мастерство хореографа в современном танце*. Санкт-Петербург, Москва, 2017. 504 с.
3. BÂRLOGEANU, L. Paradigma educațional-umanistă în contextul postmodernității. În: Păun E., Potolea D. *Pedagogie: Fundamente teoretice și demersuri aplicative*. Iași: Polirom, 2002.
4. SACALIȘ, N. *Vino, bunule Ibiș*. București: Charme Scott, 2003.
5. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 2006. 464 p.
6. DEWEY, J. *Fundamente pentru o știință a educației*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1982. 367 p.
7. MACAVEI, E. *Pedagogie*. București: Aramis, 1997.
8. CRISTEA, S. *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. 479 p.
9. CUCOȘ, C. *Pedagogie și axiologie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 160 p.
10. PÂSLARU, V. Valoare și educație axiologică. În: *Didactica Pro*, 2006, nr.1(35), p.8.
11. CUCOȘ, C. *Op.cit.*
12. DEWEY, J. *Op.cit.*
13. GÎNCU, I. *Orientările valorice în formarea profesională: Teză de doctor în pedagogie*. Chișinău, 2015. 184 p.
14. HADÎRCĂ, M.(coord.), PÂSLARU V., CALLO T. et.al. *Op.cit.*
15. CALLO, T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chișinău: Litera, 2014. 240 p.
16. GUȚU, VI., VICOL, M. *Tratat de pedagogie: între modernism și postmodernism*. Iași: Performantica, 2014. 553 p.
17. SOLOVEI, R., CARA, A. *Formarea axiologică a elevilor în cadrul disciplinelor socioumane: aspecte teoretice și aplicative*. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2010. 122 p.

Prezentat la 12.12.2017